

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	2	II семестр	73
ОРІЄНТОВНИЙ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН	2	<i>Дружба і кохання</i>	73
ОРІЄНТОВНІ ПЛАНИ-КОНСПЕКТИ УРОКІВ	5	Урок 35	73
I семестр	5	Урок 36	75
Урок 1	5	Урок 37	77
Урок 2	7	Урок 38	79
<i>Билини та балади</i>	9	Урок 39	81
Урок 3	9	Урок 40	83
Урок 4	11	Урок 41	85
Урок 5	13	Урок 42	87
Урок 6	15	Урок 43	89
Урок 7	17	Урок 44	91
Урок 8	19	Урок 45	93
Урок 9	21	Урок 46	95
Урок 10	23	<i>Літературний детектив</i>	97
Урок 11	25	Урок 47	97
Урок 12	27	Урок 48	99
Урок 13	29	Урок 49	101
<i>Історичне минуле в літературі</i>	31	Урок 50	103
Урок 14	31	Урок 51	105
Урок 15	33	Урок 52	107
Урок 16	35	<i>Світова новела</i>	109
Урок 17	37	Урок 53	109
Урок 18	39	Урок 54	111
Урок 19	41	Урок 55	113
Урок 20	43	Урок 56	115
Урок 21	45	Урок 57	117
Урок 22	47	Урок 58	119
Урок 23	49	Урок 59	121
Урок 24	51	<i>Сучасна література. Я і світ</i>	123
<i>Духовне випробування людини</i>	53	Урок 60	123
Урок 25	53	Урок 61	125
Урок 26	55	Урок 62	127
Урок 27	57	Урок 63	129
Урок 28	59	Урок 64	131
Урок 29	61	Урок 65	133
Урок 30	63	Урок 66	135
Урок 31	65	Урок 67	137
Уроки 32–33	67	Урок 68	139
Урок 34	71	Урок 69	141
		Урок 70	143

ПЕРЕДМОВА

ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

Ось ми і в 7-му класі, вчимося разом із учнями за новою програмою. Як і вони, відкрили для себе багато нового й досить непростого для розуміння та засвоєння. Автори підручників доклали максимальних зусиль, щоб забезпечити усі вимоги програми, дібрали цікаві матеріали за різними рубриками, диференційовані запитання для евристичних бесід, запитання та завдання підвищеної складності. Наш посібник допоможе вам, шановні вчителі, раціонально розподілити навчальний матеріал, дібрати доцільні, цікаві методи та прийоми його подання, провести нетрадиційні уроки. У посібнику багато уваги приділено розвитку критичного мислення, що реалізується через розв'язання проблемних питань, міні-дискусії, зв'язок із сучасністю. Тематичні контрольні роботи розроблено відповідно до вимог щодо оцінювання якості знань, умінь та навичок.

Водночас розміщення планів-конспектів уроків на окремих аркушах з полями для нотаток дає можливість учителю виявити свою індивідуальність, творчий підхід, адаптувати поурочний план до підручника конкретного автора. Головне — це йти до своїх вихованців із бажанням та любов'ю, із твердим переконанням, що художнє справедливе слово здатне змінити наш світ на краще.

З повагою та побажанням миру й добра, творчих успіхів — автор

ОРІЄНТОВНИЙ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Дата	Тема уроку
І СЕМЕСТР		
1		Вступ
2		Переклад та оригінал
<i>Билини та балади</i>		
3		Билина як жанр давньоруської літератури. Поетичне відображення історії Київської Русі в билинах. Основні цикли билин (київський, новгородський)
4		«Ілля Муромець і Соловей-Розбійник». Реальність (історія, побут, звичаї) і художня вигадка в билинах
5		«Ілля Муромець і Соловей-Розбійник». Ідеал воїна-захисника в билині
6		<i>Позакласне читання.</i> «Садко». Тема мистецтва і відкриття світу в билині
7		<i>Розвиток мовлення.</i> «Садко». Втілення людських чеснот в образах героїв билин. Елементи фольклору
8		Балада як жанр фольклору і літератури. Характерні ознаки балади. «Король Лір і його дочки». Моральний урок у творі. Король Лір як вічний образ
9		«Як Робін Гуд став розбійником», «Поєдинок Робіна Гуда з Гаєм Гізборном» (за вибором). Ідеї свободи і служіння народові. Образ народного захисника Робіна Гуда
10		<i>Йоганн Крістоф Фрідріх Шиллер (1759–1805).</i> «Рукавичка». Випробування головного героя балади. Образ справжнього лицаря, його мужність, відвага, людська гідність
11		<i>Адам Міцкевич (1798–1855).</i> «Світязь». Утвердження любові до батьківщини й героїзму в баладі А. Міцкевича. Символічні образи, елементи фольклору у творі
12		<i>Роберт Льюїс Стівенсон (1850–1894).</i> «Балада про вересовий напій». Основний конфлікт балади (батько і син — король, свобода — рабство). Утвердження духовної сили піктів, їх героїзму в захисті національних цінностей. Символіка твору
13		<i>Контрольна робота</i> за темами «Вступ», «Переклад та оригінал», «Билини та балади»
<i>Історичне минуле в літературі</i>		
14		<i>Вальтер Скотт (1771–1832).</i> «Айвенго». В. Скотт — засновник історичного роману. Історія і художній вимисел у романі «Айвенго»
15		В. Скотт «Айвенго». Утілення в образі Айвенго кодексу лицаря, художні засоби створення образу. Зіткнення добра, краси й справедливості із жорстокістю і підступністю

№	Дата	Тема уроку
16		В. Скотт «Айвенго». Образи роману
17		В. Скотт «Айвенго». Жіночі образи. Історичний колорит твору і засоби його створення. Динаміка сюжету і гумор
18		<i>Друга світова війна у європейській поезії</i> (К. І. Галчинський «Лист з полону», «Пісня про солдатів Вестерплатте» та ін., А. Маргул-Шпербер «Про назву концтабору Бухенвальд»)
19		Зображення трагедії Другої світової війни у творах І. Вайсгласа «Круки», С. П. Гудзенко «Нас не треба жаліти...» та ін.
20		<i>Василь Володимирович Биков (1924–2003)</i> . «Альпійська балада». Особливості сюжету і композиції повісті
21		В. В. Биков «Альпійська балада». Образи Івана Терешка і Джулії
22		В. В. Биков «Альпійська балада». Протиставлення сили дружби і кохання світу насильства
23		В. В. Биков «Альпійська балада». Гуманістичний зміст повісті. Символічність назви твору, риси жанру балади в ньому
24		<i>Контрольна робота</i> за творчістю В. Скотта, В. В. Бикова, воєнних поетів
Духовне випробування людини		
25		<i>Джеймс Олдрідж (1918–2015)</i> . «Останній дюйм»
26		Дж. Олдрідж «Останній дюйм». Проблема взаємин між батьками й дітьми. Символічність назви оповідання
27		Дж. Олдрідж «Останній дюйм». Образи Бена і Деві, художні засоби їх створення. Віра у внутрішні можливості людини, подолання нею життєвих випробувань, здатність до порозуміння
28		Дж. Олдрідж «Останній дюйм». Утвердження сімейних цінностей
29		<i>Редьярд Кіплінг (1865–1936)</i> . «Балада про Схід і Захід». Протистояння і примирення Сходу й Заходу в «Баладі про Схід і Захід». Антитези у творі. Ідеї миру і дружби. Динаміка образів головних героїв
30		Р. Кіплінг «Якщо...». Проблема духовного випробування людини та її моральної стійкості у вірші Р. Кіплінга «Якщо...». Сюжет і композиція вірша. Художні особливості твору, його провідна ідея
31		<i>Розвиток мовлення</i> . Р. Кіплінг «Якщо...»
32–33		<i>Позакласне читання</i> . <i>Чарльз Діккенс (1812–1870)</i> . «Пригоди Олівера Твіста»
34		<i>Контрольна робота</i> за творчістю Дж. Олдріджа, Р. Кіплінга
II СЕМЕСТР		
Дружба і кохання		
35		<i>Олександр Сергійович Пушкін (1799–1837)</i> . «19 жовтня 1825 року». Дитинство і юність О. С. Пушкіна. 19 жовтня — День Лицею. Лицейські друзі поета. Уславлення дружби й вірності у вірші О. С. Пушкіна «19 жовтня 1825 року». Авторські спогади і роздуми у творі
36		<i>Шолом-Алейхем (1859–1916)</i> . «Пісня над піснями». Віхи життєвого і творчого шляху письменника. Відображення у його творах долі єврейського народу
37		Шолом-Алейхем «Пісня над піснями». Тема кохання в повісті Шолом-Алейхема «Пісня над піснями»
38		Шолом-Алейхем «Пісня над піснями». Еволюція героїв (Шимек і Бузя) у часі
39		<i>Олександр Грін (1880–1932)</i> . «Пурпурові вітрила». Біблійні мотиви в повісті. Утвердження етичних цінностей
40		Олександр Грін «Пурпурові вітрила». Поєднання реального і фантастичного в повісті
41		Олександр Грін «Пурпурові вітрила». Основний конфлікт твору (Каперна — мрія)
42		Олександр Грін «Пурпурові вітрила». Ассоль і Грей. Символіка образу пурпурових вітрил
43		<i>Розвиток мовлення</i> . Олександр Грін «Пурпурові вітрила». Твір-роздум
44		Вірші зарубіжних поетів про дружбу і кохання (Р. Бернс «Любов», Г. Гейне «Коли настав чудовий май...», К. М. Симонов «Жди мене...» та інші (2–3 за вибором учнів і вчителя)). Поети-зація високого почуття, розкриття його сутності
45		<i>Позакласне читання</i> . Світова поезія про кохання

№	Дата	Тема уроку
46		<i>Контрольна робота</i> за творчістю О. С. Пушкіна, Шолом-Алейхема, Олександра Гріна та творами авторів віршів про кохання
Літературний детектив		
47		Детектив як жанр літератури, характерні ознаки жанру. Жанрове розмаїття детективів. <i>Едгар Аллан По (1809–1849). «Золотий жук»</i> . Е. А. По — засновник жанру детективу у світовій літературі
48		Е. А. По «Золотий жук». Захопливий сюжет повісті. Особливості композиційної будови твору — «розповідь у розповіді», її художнє значення (поєднання різних точок зору, створення емоційної напруги, таємничої атмосфери та ін.)
49		Е. А. По «Золотий жук». Образи Вільяма Леграна, Джупітера, оповідача
50		<i>Артур Конан Дойл (1859–1930). «Записки про Шерлока Холмса» («Пістрява стрічка»)</i> . А. Конан Дойл — відомий автор класичних детективів, популярність його героїв у різних країнах. Особливості сюжету і композиції оповідань про Шерлока Холмса. Шерлок Холмс як безпосередній учасник розв'язання сімейного конфлікту в оповіданні «Пістрява стрічка»
51		А. Конан Дойл «Записки про Шерлока Холмса» («Спілка рудих»). Іронічне зображення пристрасті людини до легкого збагачення в оповіданні «Спілка рудих»
52		А. Конан Дойл. «Записки про Шерлока Холмса». Сутність дедуктивного методу Шерлока Холмса, утвердження в його образі сили інтелекту і моральних якостей. Доктор Ватсон як оповідач. Різні точки зору на події як художній прийом створення атмосфери таємничості
Світова новела		
53		Новела як літературний жанр, її характерні ознаки, різновиди. <i>О. Генрі (1862–1910). «Дари волхвів»</i> . Моральні цінності в новелі «Дари волхвів». Біблійні мотиви у творі, художні деталі
54		О. Генрі «Останній листок». Новела «Останній листок» — гімн людині, здатній на самопожертву заради ближнього
55		О. Генрі «Останній листок». Специфіка розкриття образів Бермана, Сью, Джонсі, динаміка їх образів. Особливості художньої мови новели
56		<i>Герберт Джордж Уеллс (1866–1946). «Чарівна крамниця»</i>
57		Точка зору дорослого і дитини в новелі Г. Уеллса «Чарівна крамниця». «Дива» та їх сприйняття персонажами. Оповідач твору (батько). Особливості дитячого світу в оповіданні. Роль елементів фантастики
58		<i>Рюноске Акутагава (1892–1927). «Павутинка»</i> . Майстер японської новели Р. Акутагава. Втілення ідеї про моральну справедливість у новелі «Павутинка». Філософський зміст твору, підтекст
59		<i>Контрольна робота</i> за творчістю Е. А. По, А. Конан Дойла, О. Генрі, Г. Уеллса, Р. Акутагава
Сучасна література. Я і світ		
60		<i>Айзек Азімов (1920–1992). «Фах»</i>
61		А. Азімов «Фах». Роздуми про майбутнє людини і людства
62		А. Азімов «Фах». Образ Джорджа Плейтена. Проблема духовної реалізації людини. Розуміння сутності культури й освіти, призначення людини в сучасному світі. Утвердження сили людського інтелекту, самостійності мислення, творчої уяви, моральних цінностей
63		<i>Діана Вінн Джонс (1934–2011). «Мандрівний замок Хаула»</i>
64		Д. В. Джонс «Мандрівний замок Хаула». Поєднання елементів казки і детективу у творі
65		Д. В. Джонс «Мандрівний замок Хаула». Образ Софі, світ її мрій, бажань, жахів. Значення художнього прийому чаклунства у творі
66		<i>Позакласне читання. Корнелія Функе (нар. 1958). «Чорнильне серце»</i> . Тема «оживлення» книги у творі. Образ Мегі — дівчинки, котра любить читати. Її пригоди й духовне випробування. Поєднання уявного і реального світів
67		Сучасна зарубіжна поезія (1–2 твори за вибором учнів і вчителя)
68		<i>Контрольна робота</i> за творчістю А. Азімова, Д. В. Джонс, за сучасною зарубіжною поезією
69		Узагальнення і систематизація навчального матеріалу
70		Підсумковий урок

ОРІЄНТОВНІ ПЛАНИ-КОНСПЕКТИ УРОКІВ

Дата _____

Клас _____

I семестр

УРОК 1

Тема. Вступ

Мета: *навчальна:* повторити й узагальнити з учнями вивчене в попередніх класах; формувати стійку мотивацію до читання художньої літератури, до вивчення зарубіжної літератури як скарбниці духовних цінностей людства; *розвивальна:* розвивати творчі здібності, культуру спілкування, критичне мислення; *виховна:* формувати прагнення до збагачення свого духовного світу, до високої моральності, ціннісної орієнтації.

Обладнання: карта світу, виставка книжок, портретна галерея.

Теорія літератури: художня література, художні образи, художні засоби.

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

Звернення вчителя до учнів

— Ось ви вже й у 7-му класі. Ви стали більш досвідченими читачами, і далі продовжуватимемо вчитися визначати коло своїх читацьких інтересів та уподобань, актуальні для нашого часу й для себе особисто проблеми, шукати шляхи їхнього розв'язання в літературі та за допомогою власних спостережень над життям. У цьому навчальному році ми познайомимося з романтикою лицарської доби, суворими життєвими випробуваннями героїв; предметом нашого обговорення будуть дружба і перше кохання, доброта й милосердя; ми поринемо у світ фантастики, що дозволяє зазирнути в майбутнє, поміркуємо над багатьма важливими питаннями. Сподіваюся, що уроки, які в нас були, не минули даремно.

II. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЕТАП

Заведення зошитів, словничка літературознавчих термінів, ознайомлення з підручником та його рубриками

III. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ. ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО В 5–6-МУ КЛАСАХ

1. Вікторина «Най...»

(за давньогрецькими та єгипетськими міфами, байками)

- 1) Найсильніший герой. (*Геракл*)
- 2) Найсміливіший та наймужніший титан. (*Прометей*)
- 3) Найромантичніший юнак, що прагнув долетіти до сонця. (*Ікар*)
- 4) Найкращий скульптор. (*Пігмаліон*)
- 5) Найталановитіший музикант. (*Орфей*)
- 6) Найвідданіша мати. (*Персефона*)
- 7) Найсамозакоханіший юнак. (*Нарцис*)
- 8) Найповніше уособлення дня і ночі, добра і зла в Єгипті. (*Змія*)
- 9) Найперший і найдотепніший байкар. (*Езоп*)
- 10) Найбезтурботніша особа в байці І. А. Крилова. (*Бабка*)
- 11) Найсмішніший оркестр із байки І. А. Крилова. (*Квартет*)
- 12) Найбеззахисніше створіння з байки І. А. Крилова. (*Ягня*)

2. Визначення відповідностей

- ♦ Поедняйте героїв із творами, у яких вони діють.

Герої
Дік Сенд
Джим Хокінс
Скрудж
Вакула
Очумелов
Еліза
Петро Попельський
Лис
Лерой Кліві
Том

Твори
«Усмішка»
«Запах думки»
«Маленький принц»
«Сліпий музикант»
«Хатина дядька Тома»
«Хамелеон»
«Ніч перед Різдром»
«Різдвяна пісня в прозі»
«Острів скарбів»
«П'ятнадцятирічний капітан»

3. Проблемне питання

- ♦ Багато творів, з якими ми ознайомилися 5–6-х класах, розповідають про дітей. Але дуже часто виявляється так, що діти можуть багато чого навчити дорослих. Пригадайте вивчені твори і скажіть, чого навчають дорослих Конрад, Полліанна, маленький принц, Том, Джим Гудзик та інші діти?

IV. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Виразне читання вступної статті підручника, опрацювання рубрик

2. Відповіді на запитання підручника, виконання завдань (вибірково), обговорення, висловлення своїх думок і вражень

V. РЕФЛЕКСІЯ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Опрацювати вступну статтю підручника.

Уміти відповідати на запитання, виконувати завдання.

Пригадати вивчені напам'ять в попередніх класах вірші.

Підготувати повідомлення про найвідоміших українських перекладачів.

VII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- ♦ Продовжте речення.
«Стимулом для вивчення зарубіжної літератури у мене є...»

УРОК 2

Дата _____

Клас _____

Тема. Переклад та оригінал

Мета: *навчальна:* дати учням основні уявлення про оригінал і художній переклад; сформувати елементарні вміння та навички порівняння художніх творів в оригіналах і перекладах (із використанням іноземних мов, якими володіють учні); *розвивальна:* розвивати творчі здібності, культуру спілкування, критичне мислення; *виховна:* формувати повагу до різних мов, культур, традицій, толерантне ставлення до всіх народів, народностей, рас і національностей.

Обладнання: художні тексти у різних перекладах.

Теорія літератури: оригінал, переклад, переспів.

Тип уроку: урок вивчення нового навчального матеріалу.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ОГолошення теми й мети уроку

Звернення вчителя до учнів

— Сьогодні ми маємо змогу познайомитися з англійською, американською, японською, французькою та й, у принципі, з літературою будь-якого народу. Цей культурний діалог став можливий завдяки перекладачам. Сьогодні ми дізнаємося про оригінали й переклади та переспіви та переконаємося, що люди в усьому світі, незважаючи на різну мову, культуру, колір шкіри, вірування, традиції, думають однаково про добро і зло, про любов і дружбу, про вірність і зраду, про інші основні життєві цінності. І це нас єднає, робить толерантнішими, добрішими та справедливішими.

III. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- ♦ Пригадайте хайку (хоку) японського поета Мацуо Басьо та їхні переклади різними авторами. Виразно прочитайте їх, зробіть висновок.

На голій гілці
самотній ворон тихо старіє.
Осіnnий вечір.
(Переклад М. О. Лукаша)

Засохла гілка —
Крука притулок.
Осіnnий вечір.
(Переклад І. П. Бондаренка)

На всохлу гілку
сів почувати крук.
Глибока осінь.
(Переклад Г. Л. Туркова)

Очікувана відповідь

Кожен із перекладачів зробив по-своєму гарний оригінальний переклад, який передає настрій, тональність поезії — легкий смуток, тиша, можливо, горда самотність, досвідченість, самодостатність. Дослівно, точно, зі збереженням особливостей мови перекласти твір практично неможливо. Тому перекладач є фактично співавтором митця.

IV. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Виразне читання вступної статті підручника, опрацювання рубрик

2. Відповіді на запитання підручника, виконання завдань (вибірково), обговорення, висловлення своїх думок і вражень

3. Робота зі словником літературознавчих термінів.
Запис визначень термінів *оригінал, переклад, переспів*

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК

1. Поглиблення понять про *оригінал, переклад, переспів*

- ◆ Що нового ви дізналися про переклади?

2. Роль художніх перекладів у розвитку культурного діалогу, дружніх взаємин між народами

- ◆ Яка, на вашу думку, роль перекладів у розвитку дружби між народами?

3. Основні відомості про розвиток української перекладацької традиції.
Майстри художнього перекладу

4. Повідомлення учнів про поліглотів А. Ю. Кримського, І. Я. Франка, Лесю Українку, М. П. Бажана, М. Т. Рильського, М. О. Лукаша, Бориса Тена та ін.

5. Основні принципи аналізу та інтерпретації оригіналу і художнього перекладу. Переклад і переспів: схожість і відмінність

- ◆ Чим відрізняються переклад і переспів?

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Опрацювати статтю підручника.

Уміти відповідати на запитання, виконувати завдання.

Підготувати зразки перекладів поезій та переспівів.

VII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- ◆ Продовжте речення.
«Новим для мене виявилось те, що...»

2. Інтерактивна вправа «Займи позицію»

- ◆ Перекладача можна назвати співавтором твору, який він переклав. Обґрунтуйте свою думку.

Так

Деякою мірою

Ні

БИЛИНИ ТА БАЛАДИ

Дата _____

Клас _____

УРОК 3

Тема. Билина як жанр давньоруської літератури. Поетичне відображення історії Київської Русі в билинах. Основні цикли билин (київський, новгородський)

Мета: *навчальна:* навчити учнів виразно читати билини, розуміти зміст, символіку, висловлювати власне враження про них, емоційне ставлення до змальованих подій, героїв, давати визначення жанру *билина*, виявляти її характерні ознаки; *розвивальна:* розвивати вміння аналізу та інтерпретації художнього твору, творчі здібності, критичне мислення; *виховна:* сприяти формуванню прагнення до розширення кругозору, до збагачення своєї духовності на основі сповідання загальнолюдських цінностей.

Обладнання: збірки билин, ілюстрації до них, відеозбірка мультиплікаційних фільмів про героїв билин, картина В. М. Васнецова «Три богатирі».

Теорія літератури: билина, її характерні ознаки.

Тип уроку: урок вивчення нового навчального матеріалу.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ОГЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

Звернення вчителя до учнів

— У билинах, із якими ми сьогодні познайомимося, переплелися реальні історія, побут, звички з художньою вигадкою наших предків — давніх русичів. Дивися на картину В. М. Васнецова «Три богатирі» й розумієш — оце і є справжні оборонці рідної землі, ідеал воїна-захисника, який не пропустить, не зрадить, подолає і прожене ворога. Про те, як уславив народ своїх героїв, — на уроці.

III. ПЕРЕВІРКА ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

1. Розповідь про поняття *оригінал, переклад* і його різновиди, *переспів*

2. Порівняльний аналіз перекладів та переспівів твору «Плач Ярославни»

Т. Г. Шевченко	М. М. Вербицький (М. Білокопитий)	Б. Д. Грінченко
В Путивлі граді вранці-рано Сумує, плаче Ярославна. — Полечу, рече, зигзицею, Понад Дуна[є]м полечу! Рукав бобровий омочу В ріці Каялі... І омию На княжому дебелим тілі Засохлу кров його... Отру Глибокі на любім ладо рани.	Ой, чутно, чутно голос Ярославнин. Як тая зозуля сивесенька плаче Рано-раненько. «Ой, полечу,— каже,— по тихім Дунаю, Як тая зозуленька, скрізь полечу, Злину на Каялу, боброві рукави У тихую воду вмочу,— Тобі, любий друже, мій княже коханий, Обмию на тілі кривавії рани!»	Над Дунаєм бистроводим Я зозулею полину У степи-поля широкі, У ворожю країну. Умочу в Каялу-річку Пишний свій рукав бобровий. Там мій князь... На ранах в його Течії засохли з крові. Там коханому моєму Рани втру я наболілі І пекучі, і глибокі На його на дужім тілі.

Очікувані висновки: зміст твору передається однаково, але лексика обирається різна — у М. М. Вербицького та Б. Д. Грінченка більш емоційно забарвлена, пісенна за рахунок уживання пестливо-зменшувальних слів, нестягнених форм прикметників (*кривавій*); у Т. Г. Шевченка ближче до оригіналу, уживаються старослов'янізми (*зигзиця, ладо, рече*).

IV. СПРИЙНЯТТЯ ТА ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Виразне читання статті підручника, опрацювання рубрик

2. Відповіді на запитання підручника, виконання завдань (вибірково), обговорення, висловлення своїх думок і вражень

**3. Робота зі словником літературознавчих термінів.
Запис визначення поняття *билина*, її характерних ознак**

**4. Опрацювання порівняльної таблиці «Ознаки билин і казок»
(За умови відсутності таблиці в підручнику вчитель складає її самостійно.)**

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК

Перегляд мультиплікаційних фільмів про героїв билин

- ◆ Пригадайте мультфільми про билинних героїв. Яке враження вони на вас справили? Чого вони навчають дітей?
(За можливості переглянути кілька мультиплікаційних фільмів або уривків з них.)

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Уміти розповідати про цикли билин, ключові твори і їхніх героїв, про поняття *билина* та її характерні ознаки.

Підготувати повідомлення про реального Іллю Муромця, прототипа билин.

VII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- ◆ Продовжте речення.
«Билини, на мою думку, відображають...»

2. Прийом «Власна думка»

- ◆ Підтримайте або заперечте.
«Твори фольклору — це зашифроване послання з минулого в сьогодення та в майбутнє».

УРОК 4

Дата _____

Тема. «Ілля Муромець і Соловей-Розбійник». Реальність (історія, побут, звичаї) і художня вигадка в билинах

Клас _____

Мета: *навчальна:* допомогти учням усвідомити ідейно-художній зміст билини; навчити розрізняти реальність та вигадку, визначати символічність та алегоричність образів; *розвивальна:* розвивати образне та критичне мислення, навички виразного читання билин, коментування, висловлення власних вражень та думок; *виховна:* сприяти формуванню патріотичних почуттів, почуття пошани до героїчного минулого народу, його духовних надбань.

Обладнання: збірка билин, ілюстрації до них.

Теорія літератури: билина, цикл билин, художні образи, художні засоби, гіпербола.

Тип уроку: урок вивчення нового навчального матеріалу.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

Звернення вчителя до учнів

— У кожного народу завжди знаходиться хтось найсильніший, наймужніший, найсміливіший, найчесніший, який вважає за свій обов'язок захист рідного краю, допомогу слабшим. Легенди й билини донесли до нашого часу образи захисників Київської Русі — прабатьківщини східних слов'ян. Якими вони були, як діяли — подивимось на уроці.

III. ПЕРЕВІРКА ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ УЧНІВ

1. Розповіді про цикли билин, про особливості цих фольклорних творів

2. Заповнення узагальнювальної таблиці

Позитивні герої київського циклу	Позитивні герої новгородського циклу	Негативні герої
Ілля Муромець, Добриня Микитич, Альоша Попович, Микула Селянович, Святогор та ін.	Садко, Василь Буслаєв та ін.	Соловей-Розбійник, Калин-цар, Змій Горинич, морський цар

IV. СПРИЙНЯТТЯ ТА ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Виразне читання билини «Ілля Муромець і Соловей-Розбійник», опрацювання рубрик підручника.

2. Відповіді на запитання підручника, виконання завдань (вибірково), обговорення, висловлення своїх думок і вражень

3. Повідомлення про історичну особу, канонізовану церквою, — Іллю Муромця та прототипів його побратимів

Учитель. Чи був у Іллі Муромця історичний прототип або він є збірним образом — невідомо. У літописах ім'я Іллі Муромця не згадується жодного разу. Але відомо, що в XII столітті в Києво-Печерській лаврі поруч з Нестором-літописцем і першим російським іконописцем Алімпієм був похований якийсь Ілля з Мурома.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК

Порівняльна характеристика

- ♦ Порівняйте образ Іллі Муромця з героями давньогрецьких міфів (Гераклом, Прометеєм), єгипетських міфів (Ра). Знайдіть спільне та відмінне. *(Необхідно врахувати, з яких мотивів чиняться подвиги, хто ці герої за своїм соціальним статусом, природна в них сила, хоч і перебільшена, чи чарівна.)*

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Навчитися виразно читати, аналізувати, переказувати билину про Іллю Муромця.

VII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- ♦ Продовжте речення.
«При зображенні образу Іллі Муромця, на мою думку, народ вдався до перебільшення — гіперболи, — тому що...»

ДОДАТОК

ІЛЛЯ МУРОМЕЦЬ — НЕ МІФ, А РЕАЛЬНА ЛЮДИНА

В одній із печер Печерської Лаври покояться чудотворні моці Іллі Муромця. Так, це той самий Муромець — герой народних казок та билин! Він не міфічний і збірний образ богатиря, захисника руських земель, а реальна людина, історична особа, і печери Лаври зберегли наочне тому підтвердження.

Народився Ілля Муромець приблизно 1150–1165 рр. Загинув у віці 45–55 років, як вважають, при взятті в 1204 року Києва князем Рюріком Ростиславовичем, коли Печерська Лавра була розгромлена союзниками Рюрика — половцями. Причиною смерті послужив, мабуть, удар в груди гострим зняряддям (списом або мечем). У 1988 році міжвідомча комісія провела дослідження моців Преподобного Іллі Муромця. Результати виявилися вражаючими. Це був сильний чоловік, зростом 177 см. Більше того, на кістках Іллі вчені виявили сліди багатьох поранень — множинні переломи ключиць, зламані ребра, сліди від удару шаблі, меча, списа. Але найбільше вчених уразило інше: вони стверджують, що Ілля довгий час не міг ходити! Причиною того було важке захворювання — туберкульоз кісток або поліомієліт.

ЯК ІЛЛЯ СТАВ ЧЕНЦЕМ

У билинах говориться й про те, що в одній жорстокій битві Ілля Муромець ледве не загинув, але дивом залишився живий. Він дав обітницю піти в монастир, присвятити себе Богові і більше ніколи не брати в руки зброю. Ілля прийшов до стін Лаври, зняв із себе всі військові обладунки, але не зміг кинути меча, взяв із собою. Так став ченцем Печерської Лаври, де всі дні проводив у молитвах.

ОСТАННЯ БИТВА

Але одного дня вороги підступили до стін монастиря, і на очах Іллі загинув настоятель Лаври. Тоді Ілля Муромець, не зважаючи на обітницю, знову взяв до рук меча. Вчені встановили, що Ілля дійсно загинув в результаті удару списом в груди і що він, мабуть, намагався зупинити спис на льоту, що трохи послабило удар. Але отримана рана так і не зажила. Врешті-решт це стало причиною загибелі Муромця.

УРОК 5

Дата _____

Клас _____

Тема. «Ілля Муромець і Соловей-Розбійник». Ідеал воїна-захисника в билині

Мета: *навчальна:* допомогти учням усвідомити ідейно-художній зміст билини, символіку, висловлювати власне враження про них, емоційне ставлення до змальованих подій, героїв; давати визначення жанру *билина*, виявляти її характерні ознаки; *розвивальна:* розвивати вміння аналізу та інтерпретації художнього твору, творчі здібності, критичне мислення; *виховна:* сприяти формуванню прагнення до розширення кругозору, до збагачення своєї духовності на основі сповідування загальнолюдських цінностей.

Обладнання: збірка билин, ілюстрації до них.

Теорія літератури: билина, її характерні ознаки.

Тип уроку: урок застосування знань та вмінь.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ОГЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

Звернення вчителя до учнів

— «Ілля Муромець, — пише літературознавець А. М. Астахова, — це образ величезної, яка усвідомлює себе розумною, доцільно спрямованої сили. Численні подвиги Іллі Муромця, описані у билинах, завжди пов'язані виключно із завданням служіння народові, він зображений у билинах перш за все як охоронець батьківщини. Ілля Муромець бореться з іноземними загарбниками, рятує рідну землю від ворожих полчищ, перемагає чужоземних богатирів, які приїжджають на Русь із ворожими намірами. Йому також приписують подвиги в боротьбі з насильниками всередині країни, з розбійниками, від яких він очищає “прямоїжджі” дороги, охороняючи мирну працю і добробут народу».

Про цього героя та билини, у яких він виступає, і йтиметься на уроці.

III. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

1. Літературний диктант

- 1) У якому селі жив Ілля Муромець? (*Карачаєві*)
- 2) До кого Ілля поїхав служити? (*До князя Володимира*)
- 3) Яке місто звільнив богатир від ворогів першим? (*Чернігів*)
- 4) Чому Муромцеві не радили їхати прямою дорогою до Києва? (*На прямій дорозі сидів Соловей-розбійник.*)
- 5) Скільки верст до Києва об'їзною дорогою? (*Тисяча*)
- 6) Де відбувся поєдинок Іллі Муромця і Солов'я-Розбійника? (*Біля річки Смородини*)
- 7) Як називається князь Володимир у билині? (*Сонечко-князь*)
- 8) Із якою високою метою приїхав Ілля Муромець до Києва? (*Обороняти Русь святую*)
- 9) Що попросив Ілля зробити Солов'я-Розбійника? (*Засвістати по-солов'їному, закричати по-звіриному, засичати по-змійному*)
- 10) Чи виконав розбійник наказ Іллі? (*Ні*)
- 11) Як він за це поплатився? (*Позбувся життя*)
- 12) Яка головна думка билини? (*Уславлення мужніх захисників вітчизни*)

2. Читання, коментування, переказ основних епізодів билини

IV. ЗАСТОСУВАННЯ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ

1. Дослідницька робота над билиною (в групах)

І група. Дослідіть композицію билини (зачин, розвиток дії, кульмінація, кінцівка, повтори).

II група. Дослідіть мову твору (постійні епітети, гіперболи).

III група. Визначте тему, головну думку билини. Поясніть причини популярності билини та наявності її різних варіантів.

IV група. Охарактеризуйте образ Іллі Муромця та інших персонажів, поясніть їхню символічність.

V група. Дослідіть зв'язок проблем твору із сучасністю.

Матеріали для роботи в групах

Ілля Муромець — воїн, захисник батьківщини. В одній із билин він говорить:

У мене зроблені заповіді...
Зберігати мені треба стольний Київ-град,
Зберігати я буду церкви Божії,
Зберігати буду віру православну.

На відміну від більшості епічних героїв, Ілля Муромець наділений не тільки силою і хоробрістю, а й цілком сталим світоглядом. До князя Володимира Ілля ставиться критично і визначає сенс свого життя таким чином:

Я йду служити за віру християнську,
Та за землю російську,
Та за славний за Київ-град,
За вдів, за сиріт, за бідних людей...

Безсумнівно, центральною фігурою богатирського епосу є Ілля Муромець. Про нього існує найбільша кількість билин. Близько тринадцяти самостійних сюжетів про Іллю є тільки в класичному билинному епосі.

Ілля Муромець, перемагаючи Солов'я-розбійника, очищає «дорожку прямоєзжую», що мало велике історичне значення і цілком відповідало історичній дійсності. Адже саме ці прямоїжджі доріжки (Дніпром — до Чорного моря, а Волгою — до Каспійського) виявлялися зазвичай перехопленими: у X–XIII ст. — хазарами, печенігами, половцями, а пізніше, з XIII по XVI ст., — волзькими чи кримськими татарами. Очищення їх від «солов'їв-розбійників», які чинили розбій на дорогах, було рівнозначне подвигу і тому оспівувалося в билинах. Таким чином, очевидно, в основі билини лежать реальні події — київська чи чернігівська експедиція (або експедиції), які посилалися княжою владою проти розбійників, а, можливо, також проти смердів-утікачів. Що ж до Мурома, то навряд чи місто, яке розташоване — навіть якщо рухатися по прямій лінії — за тисячу верст від Києва і яке було спочатку племінним центром фінського племені муроми, фігурувало в давньому епосі.

Образ Іллі Муромця пережив значну еволюцію. Ілля — селянський син та Ілля-козак — це більш пізні образи, створені в XVI–XVII ст. на північно-руському ґрунті. У реальності ж він, напевне, був київським воєводою чи великокняжим дружинником. Непевні часи наклали на нього свій відбиток, зробивши його «козаком», і, нарешті, на далекій Півночі він виявився селянським сином.

2. Виступи груп із результатами досліджень

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Знати зміст билини, уміти її аналізувати.

VI. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Інтерактивна вправа «Займи позицію»

- ♦ Визначтесь стосовно твердження: «Я думаю, що такі твори, як билини, не мають ніякого реального значення для сучасності».

Так

Можливо

Ні

УРОК 6

Дата _____

Клас _____

Тема. Позакласне читання. «Садко». Тема мистецтва і відкриття світу в билині

Мета: *навчальна:* допомогти учням усвідомити ідейно-художній зміст билини; навчити розрізняти реальність та вигадку, визначати символічність та алегоричність образів; *розвивальна:* розвивати образне та критичне мислення, навички виразного читання билин, коментування, висловлення власних вражень та думок; *виховна:* сприяти формуванню почуття пошани до духовних надбань народу, до мистецтва, естетичні смаки.

Обладнання: збірка билин, ілюстрації до них, зразки старовинних струнних інструментів, фрагменти фільму.

Теорія літератури: билина, цикл билин, художні образи, художні засоби, гіпербола.

Тип уроку: урок вивчення нового навчального матеріалу.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

Фронтальне опитування

- ♦ Назвіть ознаки билини, розкажіть про цикли билин.
- ♦ Складіть паспорт-характеристику Іллі Муромця.

Ім'я	Ілля Муромець
Вік	33 роки
Місце народження	Село Карачаєво біля Мурома
Рід занять	Захищає вітчизну від ворогів
Вчинки	Звільнив Чернігів від ворогів, намостив мости через річку, переміг Солов'я-розбійника
Риси характеру	Мужній, сміливий, відважний, справедливий, кмітливий, патріот
Ставлення до нього	Народ, князь і навіть вороги поважали
Найпоширеніші художні засоби, за допомогою яких змальовується образ героя	Постійні епітети, гіперболи, повтори, детальні описи, порівняння, зменшувально-пестливі слова

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ОГЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

Звернення вчителя до учнів

— Згадаймо давньогрецького героя міфів Орфея. Його чарівний спів та гра зворушили навіть невблаганне серце володаря підземного царства. У Давній Русі теж дуже цінували талановитих співаків, музикантів і всіх митців та майстрів. Тому великою популярністю користувалися билини про гусяра Садко, із якими ми познайомимося на сьогоднішньому уроці.

IV. СПРИЙНЯТТЯ ТА ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Виразне читання билини «Садко», опрацювання рубрик підручника

2. Відповіді на запитання підручника, виконання завдань (вибірково), обговорення, висловлення своїх думок і вражень

3. Складання сюжетного ланцюжка билини «Садко»

Орієнтовна відповідь

Садко розважав гостей на бенкетах → якимось чином перестали його кликати → сумував на березі озера Ільмень, граючи на гусях → гра сподобалася морському

царю і той вирішив допомогти музикантові → Садко запросили на учту — гості похвалялися, хто чим міг → Садко сказав, що йому хвалитися нічим, окрім того, що в озері є риба із золотими пірцями → купці та юнак побилися об заклад → коли з Ільменя витягли три риби із золотими пірцями, Садкові віддали кілька крамниць із товарами, і він став багатим → торгівля йшла успішно → Садко так розбагатів, що вирішив закупити всі товари в Новгороді — і гарні, й погані → став закупляти, потім передумав і заплатив тридцять три тисячі закладу → спорядив кораблі і поїхав по світу, багато де побував → море, по якому вони пливли, раптом розгнівалося, розбушувалося → Садко зрозумів, що морський цар вимагає данини → йому відправили золото, срібло, але стихія не вщухала — треба було людської жертви → кидають жеребки, і випадає Садкові — він пише заповіт і кидається в море → опиняється у морського царя, розважає його та гостей на бенкетах → море в цей час бушує, гинуть кораблі → з'явився старий чарівник — святий Микола Можайський, який порадив порвати струни й розібрати гуслі → Садко так і зробив → тоді морський цар запропонував одружитися → юнак, за порадою старця, обрав красуню Чернаву й формально одружився з нею → це дало йому змогу повернутися додому, до дружини й жити далі щасливо.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК

- ◆ Назвіть факти, які свідчать не лише про майстерність Садка як музиканта, а й про його доброту, порядність, вдячність, жагу до відкриття світу. (*Відписав своє добро на церкву та всім близьким і товаришам; побудував церкву Миколи Можайського, не зрадив дружину; не став розоряти Новгород, а вирушив у нові місця, багато подорожував.*)

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Навчитися виразно читати, переказувати, аналізувати билину «Садко».

VII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- ◆ Продовжте речення.
«Билина “Садко” відрізняється від попередньої тим, що її тональність...»

ДОДАТОК

Думка літературознавця

Композиція билин усталена. Кожна билина ділиться на три частини: зачин (заспів), виклад і кінцівку(ісход). Поетична канва цього жанру характеризується вживанням постійних епітетів (*чисте поле, ясне сонце*), порівнянь (багатозних гіперболічні, наприклад, богатир б'є ворогів, мов траву косить), метафор (*заспівала тятива, розгорівся бенкет*), паралелізмів (*на заході красне сонечко — на відході життя дівиче*). Важливу роль відіграє гіперболізація та ідеалізація героїв. Билинний вірш побудований за законами народного тонічного віршування. Він виконується наспівною мовою (речитативом). Билинам властиве римування, але рима часто тільки віддалено співзвучна. У давнину билини виконували в супроводі струнного музичного інструмента (найчастіше гуслів), але з часом цей компонент утратився.

(Із інтернету)

УРОК 7

Дата _____

Тема. Розвиток мовлення. «Садко». Втілення людських чеснот в образах героїв билин. Елементи фольклору

Клас _____

Мета: *навчальна:* допомогти учням усвідомити ідейно-художній зміст билини; навчити розрізняти реальність та вигадку, визначати символічність та алегоричність образів; *розвивальна:* розвивати образне та критичне мислення, навички виразного читання билин, аналізу, характеристики героїв, висловлення власних вражень та думок; *виховна:* сприяти формуванню почуття пошани до духовних надбань народу, до мистецтва, естетичні смаки.

Обладнання: збірка билин, ілюстрації до них, зразки старовинних струнних інструментів, фрагменти фільму.

Теорія літератури: билина, цикл билин, художні образи, художні засоби, гіпербола.

Тип уроку: урок застосування знань та вмій.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ОГолошення теми й мети уроку

Звернення вчителя до учнів

— Садко, герой руських билин, не лише знаменитий музикант, а й завзятий мандрівник. Пригадайте, кого з казкових героїв він нагадає? Так, Синдбада-мореплавця. Як і Синдбад, Садко плаває по морях та океанах, вдало торгує товарами не лише з дружніми сусідами, а й з ворожими. У цьому ще й його комерційний таланти. А ось такі рядки:

А еще как, Садко, после этого,
А и как выстроил он палаты белокаменны,
А и как сделал, Садко, да в своих он палатушках,
А и как обделал в теремах все да по-небесному.
А и как на небе пекет да красное уж солнышко, —
В теремах у его пекет да красно солнышко;
А и как на небе светит млад да светел месяц, —
У его в теремах да млад светел месяц;
А и как на небе пекут да звезды частыи, —
А у его в теремах пекут да звезды частыи;
А и как всем изукрасил Садко свои палаты белокаменны.

Отже, він ще й архітектор, художник, різнобічно обдарована людина з творчою уявою, гарним естетичним смаком. Про це поміркуємо на уроці.

III. ПЕРЕВІРКА ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

1. Переказ змісту билини, виразне читання, коментування найяскравіших епізодів, висловлювання своїх думок та вражень

2. Змалювання маршруту подорожей Садко

Орієнтовна відповідь

Новгород — Волхов — Ладозьке озеро — Нева-ріка — синє море (Балтійське) — Золота Орда.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ

1. Складання паспорту-характеристики Садко

Вік	Юнак, потім молодий чоловік
Місце народження та проживання	Новгород

Рід занять	Грав на гуслах на бенкетах, розважав гостей
Сімейний стан	Спочатку неодружений, потім одружився
Професії, якими володів	Музикант, архітектор, купець, мореплавець
Пригоди, які траплялися	Розбагатів за допомогою морського царя, якому сподобалася його гра, став успішним купцем, побував у мандрах, вирвався з полону морського царя
Риси характеру	Чесний, сміливий, добрий, завзятий, кмітливий, талановитий у музиці та інших видах мистецтва, вірний своїй вірі

2. Визначення відповідностей

- ◆ Поєднайте художні засоби з їхніми визначеннями.

Приклади
А ступай, Садко, топеря да во свой во Новгород
Не зовут Садка да на почестен пир, А другой-то да не зовут его на почестен пир, А и как третий-то день не зовут на почестен пир
А как вель во славном в Нове-граде А и как был Садко да гусельщик-от, А и как не было много несчетной золотой казны, А и как только он ходил по честным пирам
Темна (ночь), несчетной (казной), почестен (пир)
Добрый конь, буйну голову
Гусли яровчаты, перья золотые, удача молодецкая

Визначення
Постійні епітети
Анафора
Інверсія
Звергання
Епітети
Трикратність

3. Виконання завдання пошуково-дослідницького характеру

- ◆ Знайдіть у тексті билини описи, прочитайте, визначте їхню роль у творі.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК

- ◆ Спираючись на визначення та ознаки билини, доведіть, що «Садко» — билина.

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Знати зміст билини «Садко», уміти аналізувати її, висловлювати свої думки та враження.

Підготувати повідомлення про історичну основу билин та про використання билинних образів у різних видах мистецтва.

VII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- ◆ Продовжте речення.
«Музика, мистецтво для мене — це...»

УРОК 8

Дата _____

Тема. Балада як жанр фольклору і літератури. Характерні ознаки балади. «Король Лір і його дочки». Моральний урок у творі. Король Лір як вічний образ

Клас _____

Мета: *навчальна:* допомогти учням засвоїти поняття балада, усвідомити ідейно-художній зміст балади; навчити розрізняти реальність та вигадку, визначати символічність та алегоричність образів; *розвивальна:* розвивати образне та критичне мислення, навички виразного читання балад, коментування, висловлення власних вражень та думок; *виховна:* сприяти формуванню почуття пошани до батьків, вдячності їм, прагнення сповідувати загальнолюдські цінності.

Обладнання: збірка балад, ілюстрації до них.

Теорія літератури: балада, її ознаки, художні образи, художні засоби.

Тип уроку: урок вивчення нового навчального матеріалу.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ПЕРЕВІРКА ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

Розповідь учнів про історію і культуру Київської Русі та про зображення героїв билин у мистецтві (живописі, музиці, мультиплікації та ін.); коментування вміщених у підручнику ілюстрацій

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

Звернення вчителя до учнів

— У фольклорних творах, зокрема баладах (а саме з цим жанром ми знайомитимемося на уроці), часто йдеться не лише про героїв та їхні діяння на благо вітчизни, а й про особисте життя — про непрості стосунки батьків і дітей, про любов справжню та несправжню, про вірність та зраду й багато іншого, що з давніх-давен хвилює людей.

IV. СПРИЙНЯТТЯ ТА ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Виразне читання статті підручника про балади, опрацювання рубрик підручника

2. Робота зі словником літературознавчих термінів.

Запис визначення поняття *балада*

- ◆ Пригадайте поняття *вічний образ, традиційний образ*.

3. Виразне читання балади «Король Лір і його дочки»

4. Словникова робота за запитаннями учнів, обмін враженнями

5. Відповіді на запитання підручника, виконання завдань (вибірково), обговорення, висловлення своїх думок

6. Характеризування образу найменшої дочки короля Ліра Корделії (за допомогою інтерактивної вправи «Сонечко») (див. схему на с. 21)

7. Поглиблення понять про фольклор

- ◆ Пригадайте подібні образи з фольклору, зокрема казок, коли родичі заради багатства, слави, через заздрість намагаються звести одне одного зі світу. (*Українські народні казки про дідову дочку та бабину дочку, німецька казка братів Грімм «Пані Метелиця», французька казка Ш. Перро «Попелюшка», казки О. С. Пушкіна та ін.*)

8. «Це цікаво!»

Учитель. Староанглійська балада «Король Лір і його дочки» лягла в основу знаменитої трагедії В. Шекспіра «Король Лір».

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК

1. Теорія літератури

- ♦ Визначте, які образи в баладі є вічними, які — традиційними, а які — звичайними. (Вічний образ — король Лір, традиційні — палац, корона, рицарська дружина та ін., звичайні — сестри, чоловік Корделії Аганіпп та ін.)

2. Визначення відповідностей

- ♦ Установіть відповідність між художніми засобами та їхнім визначенням, зробіть висновки.

Приклади
Голови покласти; що то було мов медове, та незадовго стало квасом
Облесними, лукава, люта, палкії
Мов сирота, мов гарний цвіт з чужого поля
Аж ріки, гори та тверді скали З ним разом, бачилось, ридали і зітхали

Визначення
Метафора
Порівняння
Епітети
Фразеологізми, прислів'я

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Навчитися виразно читати, переказувати, аналізувати баладу «Король Лір і його дочки».

Підготувати розповідь про те, як ви любите своїх батьків, тих, хто про вас піклується, у чому виражаються ця любов і пошана.

VII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- ♦ Продовжте речення.
«Мене вразило в баладі про короля Ліра те, що...»